

MONUMENTEN INVENTARISATIE PROJECT

Ten geleide

Het Monumenten Inventarisatie Project (MIP) is een landelijk opgezet project met het doel om in betrekkelijk korte tijd - 5 jaar - een inventarisatie te verkrijgen van bouwkunst en stedenbouw uit de periode 1850-1940. De uitvoering van het project wordt verzorgd door de provincies. In Gelderland heeft de provincie de Stichting MIP-Gelderland opgericht, die belast is met de uitvoering van het project.

In Gelderland wordt het MIP uitgevoerd conform de Gelderse streekplan-indeling: Midden-Gelderland, Oost-Gelderland, Veluwe en Rivierenland. Binnen deze inventarisatiegebieden wordt per gemeente geïnventariseerd.

Het eindprodukt, waarover de gemeenten de beschikking krijgen, bestaat uit 3 rapporten, te weten een regiobeschrijving, een gemeentebeschrijving en een inventarisatierapport.

In de regiobeschrijving wordt op hoofdlijnen een schets gegeven van ontwikkelingen die bepalend zijn geweest voor de ruimtelijke kwaliteit, i.c. bouwkundige en stedenbouwkundige karakteristieken, uit de periode 1850-1940 in het inventarisatiegebied. Het betreft veelal ontwikkelingen en karakteristieken die behalve van lokaal belang ook een boven-lokaal belang vertegenwoordigen.

In de gemeentebeschrijving, die kan worden beschouwd als een verfijning die betrekking heeft op een deel van het grondgebied van de regiobeschrijving, worden op beknopte wijze de voornaamste historisch-geografische, sociaal-economische, bouwkundige en stedenbouwkundige ontwikkelingen uit de periode 1850-1940 weergegeven.

In dit verband dient hoofdstuk 4.5. *Karakterisering geïnventariseerde bebouwing* afzonderlijk te worden genoemd. Het betreft een hoofdstuk dat als "schakel" fungeert tussen het beschrijvende en het inventarisatiegedeelte, te weten het inventarisatierapport.

Het inventarisatierapport voorziet in een beknopte weergave per gemeente van de gebouwde omgeving uit de periode 1850-1940 in de vorm van objecten en complexen op basis van de uitgewerkte MIP-formulieren.

Hoewel de 3 rapporten afzonderlijk kunnen worden gelezen, verdient het aanbeveling het inventarisatiegedeelte niet los te zien van het beschrijvende gedeelte en omgekeerd.

GEMEENTEBESCHRIJVING

GEMEENTE DRUTEN

INHOUDSOPGAVE

	Blz.
1. <u>INLEIDING</u>	3
2. <u>BODEMGESTELDHEID EN GRONDGEBRUIK</u>	6
3. <u>INFRASTRUCTUUR</u>	8
4. <u>NEDERZETTINGSSTRUCTUUR</u>	8
4.1. Algemeen	
4.2. Functionele ontwikkelingen	- periode 1800-1850 - periode 1850-1900 - periode 1900-1940
4.3. Stedebouwkundige structuur:	- Afferden - Deest - Druten - Puiflijk - Horssen - Verspreide bebouwing
4.4. Ontwikkelingen na 1940	
4.5. Karakterisering geïnventariseerde bebouwing	
4.6. Typologie uitbreidingen gemeente Druten 1850-1940	
4.7. Bijzondere gebieden	
<u>GERAADPLEEGDE ARCHIEVEN/BIBLIOTHEKEN, KAARTMATERIAAL EN LITERATUUR</u>	18

1. INLEIDING

De gemeente Druten bevindt zich in het Land van Maas en Waal in het inventarisatiegebied Midden-Gelderland en heeft een oppervlakte van 4.255 hectare. Per 1 januari 1984 zijn de voormalige gemeenten Druten en Horssen gevormd tot de huidige gemeente Druten. De gemeente Druten bestaat uit de gelijknamige hoofdkern, alsmede de kernen Afferden, Deest, Puiflijk en Horssen.

De noordgrens van de gemeente wordt bepaald door de Waal, de oostgrens door de Hoekgraaf, de westgrens door de Leeuwense Zevend, de zuidgrens door de Broekse Leigraaf, Nieuwe Wetering en Rijksche Wetering.

De gemeente Druten grenst aan de gemeenten Echteld, Dodewaard, Beuningen, Wychen en West Maas en waal. Tussen 1850 en 1940 is de bevolking toegenomen met ongeveer 70%. Tot ver in de 20e eeuw is de landbouw het voornaamste middel van bestaan gebleven, ondanks het opbloeien van de baksteenfabricage in de 2e helft van de 19e eeuw in de Drutense uiterwaarden. De aanleg van de stoomtram Maas en waal in 1902 markeerde het begin van ontsluiting over de weg van het gebied. Na die tijd werd de regionale centrumfunctie van Druten versterkt, die het in de 18e eeuw al had ingenomen.

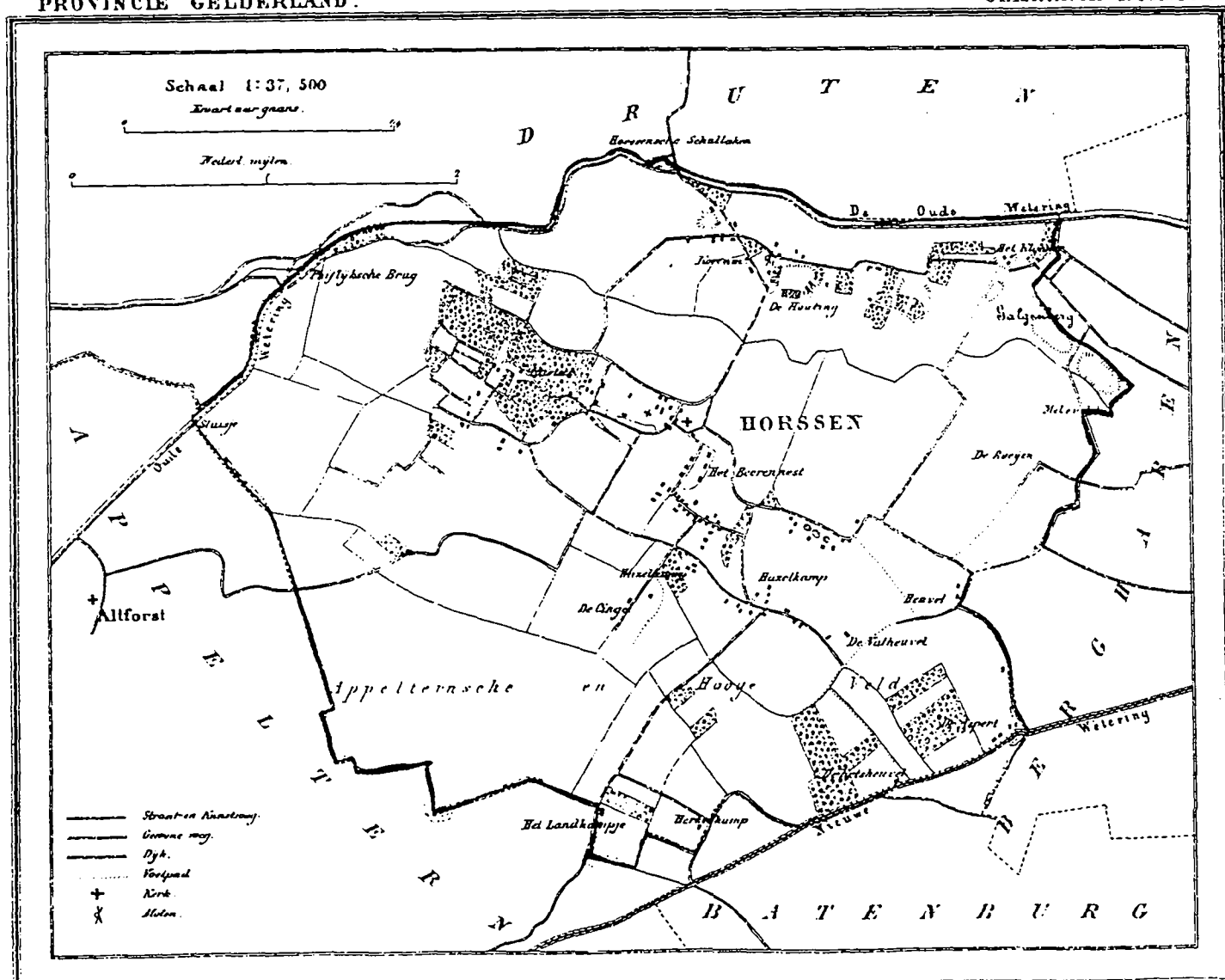
Op 1 januari 1989 telde de gemeente Druten 14.618 inwoners

Afbeelding 1

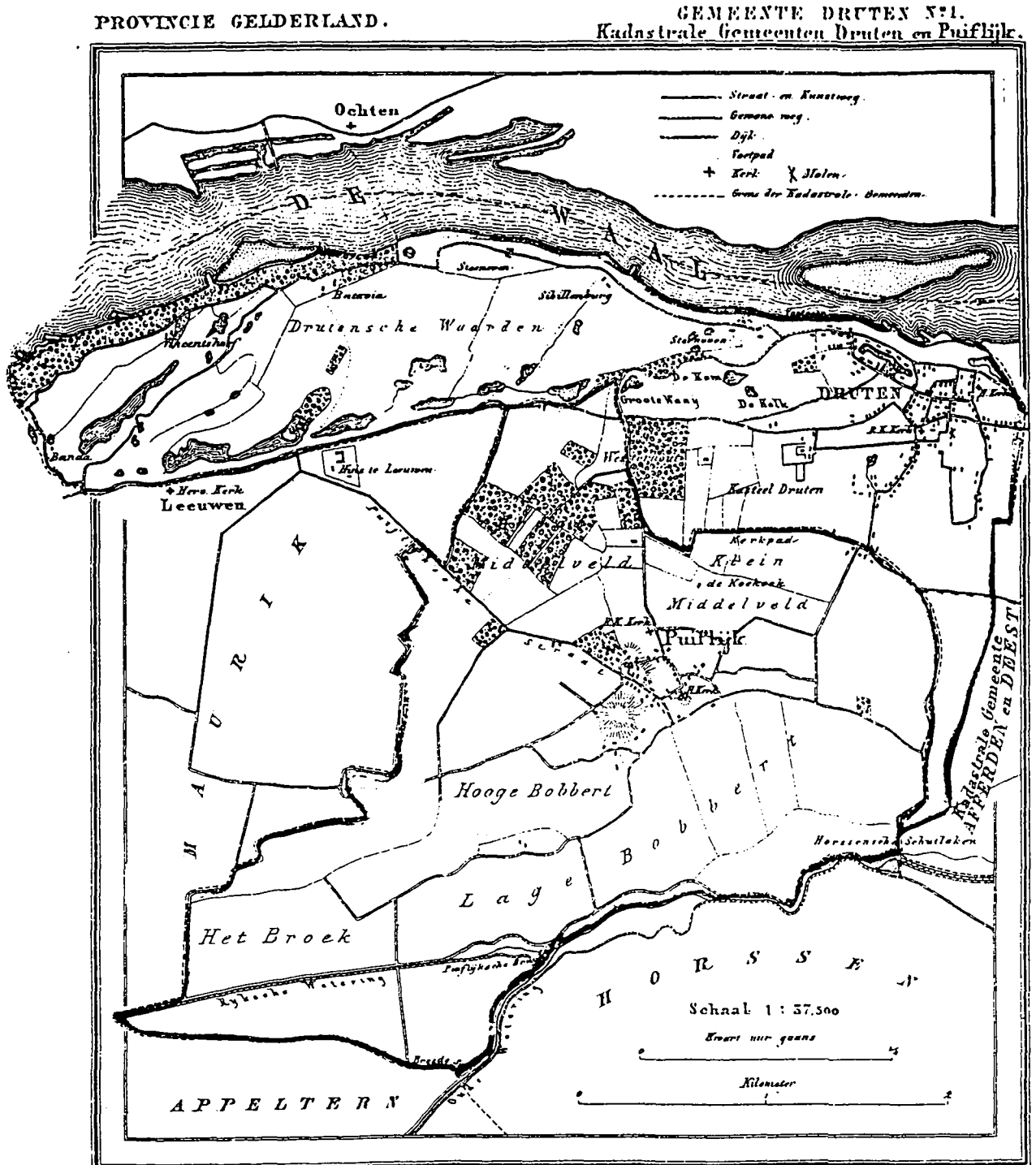
Gemeente Horssen omstreeks 1867

PROVINCIE GELDERLAND.

GEMEENTE HORSSSEN

Afbeelding 1a
Gemeente Druten omstreeks 1867

Getekend door J. Kuiper

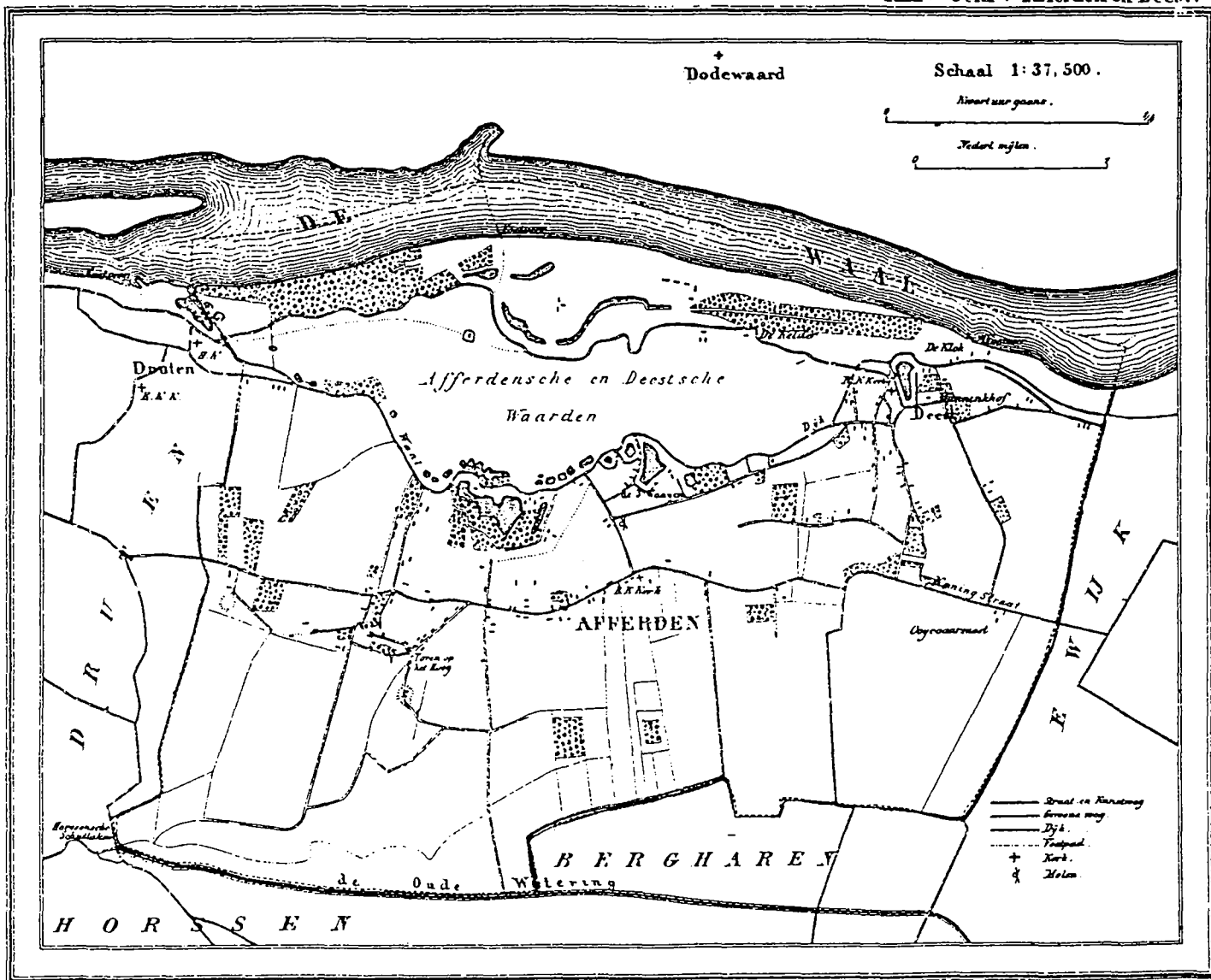
Gemeente Druten c.a. 2984 Huizers . 4000 Inwoners.

Uitgave van Hugo Suringar te Leeuwarden

Afbeelding 1b
Gemeente Druten omstreeks 1867

PROVINCIE GELDERLAND

GEMEENTE DRUTEN N° 2.
Kad^o Gem^{te} Afferden en Deest.

1867.

Uitgave van Hugo Suringar te Leeuwarden.

Gemeente Druten c.a. 2984 Bunders. 4325 Inwoners

2. BODEMGESTELDHEID EN GRONDGEBRUIK

Zo'n 200.000 jaar geleden hebben de Rijn en de Maas door de Gelderse Vallei - een bekken ten noordwesten van de Over-Betuwe - gestroomd. Gedurende de Saale-ijstijd hebben de grote rivieren hun stroombedding in westelijke richting verplaatst, omdat het landijs de weg naar het noorden onmogelijk had gemaakt. Pas na het afsmelten van de ijsmassa's (zo'n 120.000 jaar geleden) heeft de Rijn zijn noordwaartse afstroming kunnen hervatten. Ofschoon de landijsmassa's gedurende de Weichsel-ijstijd Nederland niet hebben bereikt, is de Rijn opnieuw in westelijke richting gaan afstromen. In het arctische klimaat zijn de rivierbeddingen drooggevalen.

Aan het eind van het Weichselien (ca. 12.000 jaar geleden) heerste er een koud klimaat. Uit het Maasdal waaiden grote hoeveelheden zand oostwaarts over het in het Saalien gevormde laagterras. Op dit terras vormden zich duinen. Deze duinzanden zijn niet door de later gevormde jonge rivierafzettingen bedekt geraakt. Na de koude periodes voerden de Maas en Rijn grote hoeveelheden sediment aan die als oeverwallen en stroomruggen langs de huidige oevers worden aangetroffen. Als gevolg van doorbraken die regelmatig plaatsvonden vormden zich overslaggronden. Achter de stroomruggen vormden zich de komgronden. In de gemeente Druten worden langs de zuidelijke oever van de Waal oeverwallen, stroomruggronden en overslaggronden aangetroffen, die deel uitmaken van een strook die begint bij Nijmegen en eindigt in de gemeenten West Maas en Waal en Tiel. Achter de oeverwallen, stroomruggronden en overslaggronden bevinden zich de komgronden. De uiterwaarden zijn pas in de 2e helft van de 19e eeuw gevormd.

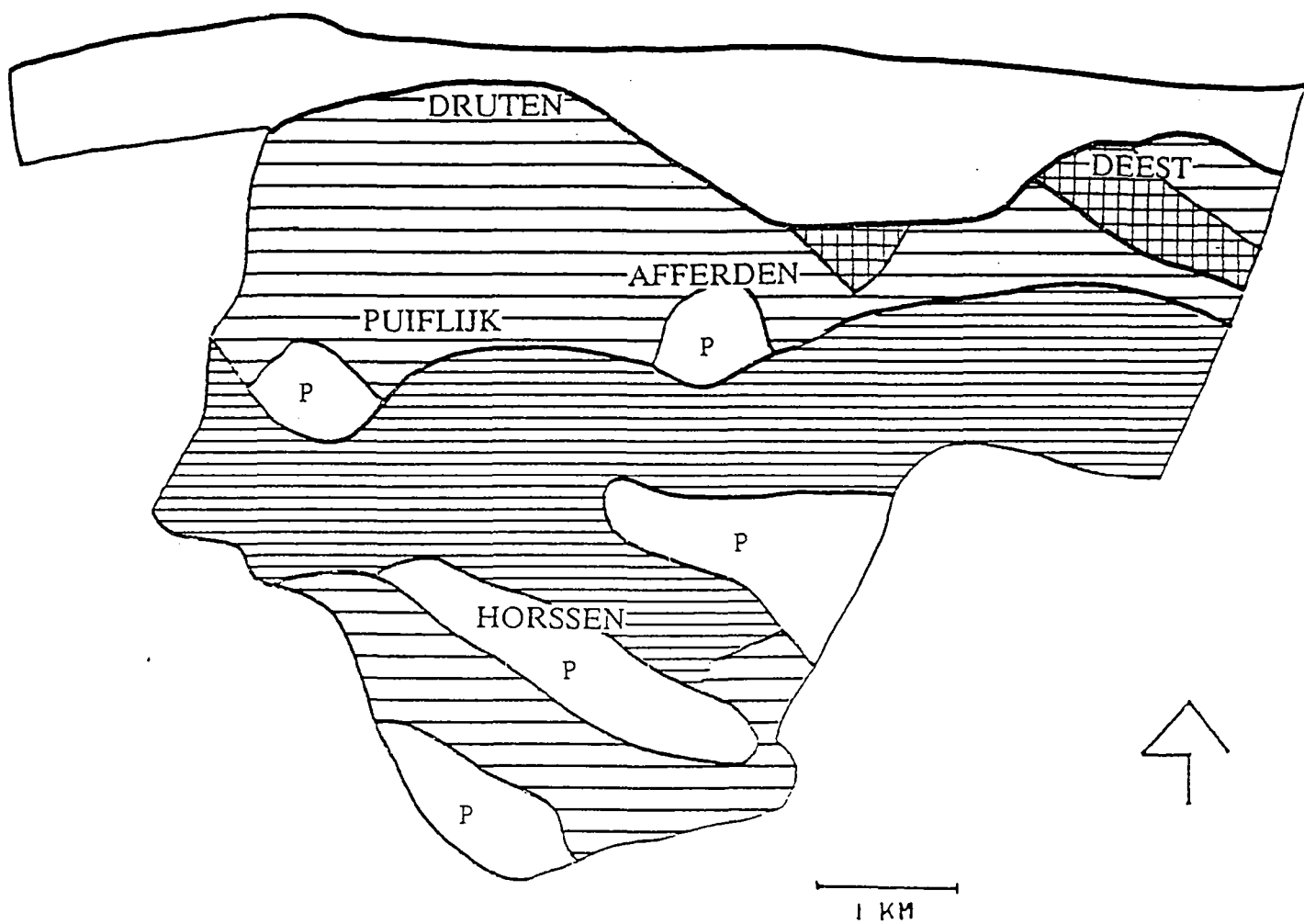
Zuidelijk van de komgronden bevinden zich pleistocene (zand-)opduikingen en wederom stroomruggronden, nu echter van de Maas (zie afbeelding 2).

Het grondgebruik in de periode 1850-1940 heeft betrekking op de stroomrug- en overslaggronden, de komgronden, de pleistocene zandopduikingen en de uiterwaarden. De stroomrug- en overslaggronden die bestaan uit zavel- en lichte kleigronden, zijn geschikt voor de verbouw van aardappelen en tarwe. Ook werd tabak geteeld. Boomgaarden worden aangetroffen op de hoger gelegen delen van de stroomrug, terwijl op de lager gelegen gedeelten resten van bossen worden aangetroffen. De komgronden zijn geschikt als grasland. Hier bevinden zich ook de broeklanden (moerassige gronden met struikgewas en bomen). De pleistocene zandopduikingen zijn geschikt voor akkerbouw. In de uiterwaarden bevinden zich uitgestrekte graslanden. Hier werd klei gewonnen ten behoeve van de baksteenfabricage.

De Broekse Leigraaf/Oude Wetering (13e eeuw) is bepalend voor de afwatering in het gebied op Maas en Waal. De verkaveling van de bouw- en graslanden is in het oosten van de gemeente overwegend blokvormig van patroon en wordt in westwaartse richting meer strookvormig. Op de stroomrug nabij de oude kernen zijn de percelen meer blokvormig; daarbuiten strookvormig.

De bewoningsconcentraties bevinden zich op de stroomrug- en overslaggronden (Druten, Deest) en de pleistocene zandopduikingen (Puiflijk, Afferden, Horssen). De aanwezigheid van grootgrondbezit heeft er toe geleid dat clustering van bewoningsconcentraties niet heeft kunnen plaatsvinden. In de komgrondgebieden werd tot het midden van de 19e eeuw niet of nauwelijks permanent bewoning aangetroffen.

Afbeelding 2
Geomorfologische kaart gemeente Druten

- stroomrug met zavel en lichte klei
- komgrond met zware klei
- overslaggrond met zavel en lichte klei
- uiterwaarden met jonge rivierklei
- pleistocene (zand-) opduiking [= diluviale grond]

3. INFRASTRUCTUUR

Een van de belangrijkste verbindingswegen in de gemeente Druten was de Koningstraat die op de stroomrug is aangelegd en Nijmegen met Tiel verbond. Een andere belangrijke verbinding vormt de Waalbandijk. Met uitzondering van Horssen, dat geïsoleerd is gelegen temidden van komgronden, stonden alle kernen in verbinding met de Koningstraat. Dwars of schuin hierop komt een aantal voormalige overloopgeulen/veedriften uit, waarvan het tracé in Druten terug is te vinden in de Hogestraat, Kattenburg en de Bijmansstraat/Grotestraat te Deest. De Kerkstraat te Afferden verbindt de Koningstraat met Het Hoog. De Koningsweg/Overrijkskamp bevindt zich op het wegtracé van de oude Koningstraat te Puiflijk. Vanaf de Koningstraat loopt een aantal wegen in zuidwaartse richting naar de komgronden. Met de aanleg van de stoomtram Maas en Waal in 1902 werd het gebied over de weg ontsloten. De stoomtram werd in 1934 opgeheven. De stoomtram volgde voor een belangrijk deel het tracé van de Koningstraat, met uitzondering van Druten. Vanaf de jaren '20 van deze eeuw werden autobussen in het gebied ingezet. De aanleg van de Van Heemstraweg stokte in 1933 in Druten. De Van Heemstraweg volgt globaal het tracé van de oude Koningstraat.

Maas en Waal zijn belangrijk voor vervoer en afwatering van het gebied. Diverse laad- en loskaden bevinden zich langs de Waal. In de 13e eeuw werden de zomerkaden verhoogd. In de 14e eeuw werd de Waalbandijk gesloten. Een viertal veren - waaronder een pontveer - heeft in de gemeente Druten dienst gedaan. Het pontveer is niet meer in de vaart.

4. NEDERZETTINGSSTRUCTUUR

4.1. Algemeen

Vanaf de 9e eeuw raakte het Land van Maas en Waal dichter bevolkt. Puiflijk, Afferden en Horssen werden in de 11e eeuw kunstmatig opgehoogd. Druten werd voor het eerst in de 12e eeuw vermeld. Vanaf de 13e eeuw werden de komgronden ontgonnen, na het graven van de Oude Wetering. De Heren van Druten en Horssen bezaten een groot deel van het grondgebied van Druten. In de 2e helft van de 17e eeuw kwam de tabaksteelt op. In de 18e eeuw werd Druten met de vestiging van het Ambtshuis het bestuurlijk centrum van het Land van Maas en Waal.

4.2. Functionele ontwikkelingen

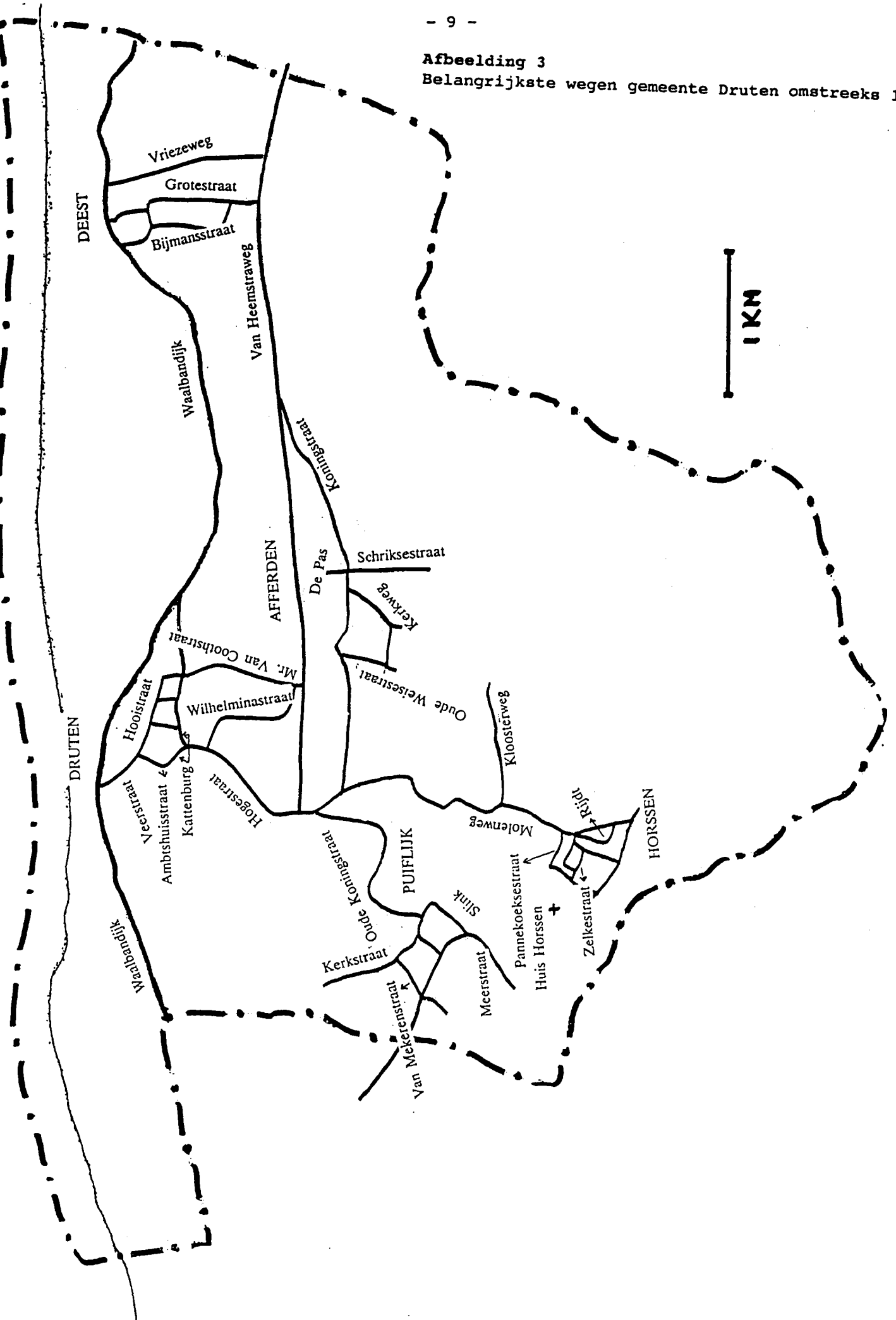
Periode 1800-1850

De landbouw was hoofdmiddel van bestaan. Daarnaast waren er mandenmakerijen, klompenmakerijen en kwam de baksteenindustrie op.

Periode 1850-1900

De baksteenfabricage die in de eerste helft van de 19e eeuw was ontstaan breidde zich in de 2e helft van de 19e eeuw aanzienlijk uit. In 1863 telde Druten 17 steenbakkerijen, die werk boden aan ongeveer 400 werknemers. Voor het merendeel ging het om kleine ovens die het na 1875 moesten afleggen tegen enkele grotere bedrijven. Aan het eind van de 19e eeuw resteerden nog 6 fabrieken.

Afbeelding 3
Belangrijkste wegen gemeente Druten omstreeks 1940

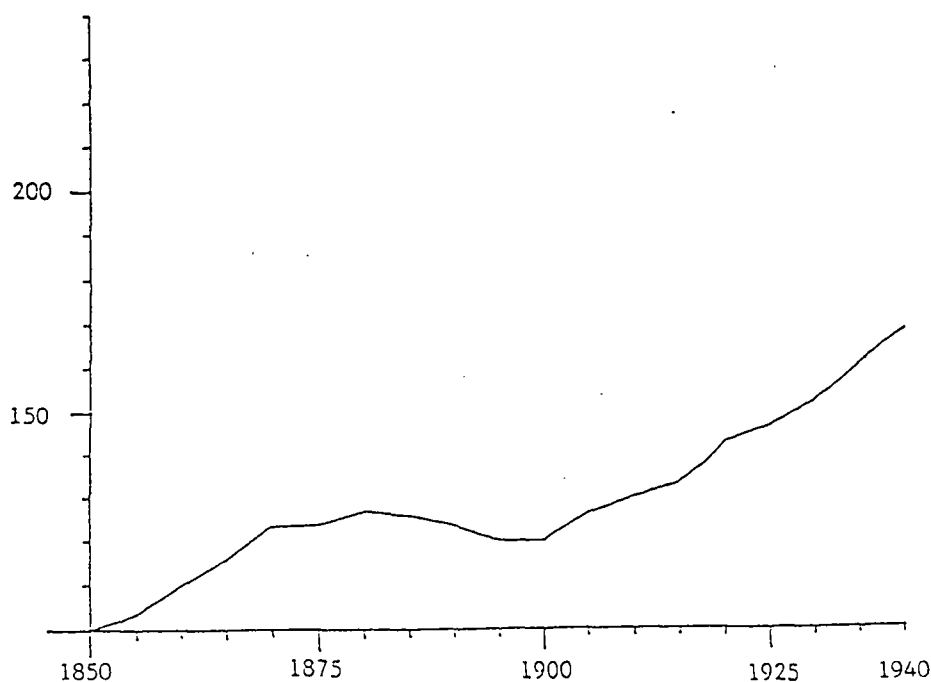
De tabaksteelt werd minder belangrijk in het laatste kwart van de 19e eeuw. Voor het eind van de eeuw verdween de tabaksstripperij. Als gevolg van de agrarische crisis in het laatste kwart van de 19e eeuw vond omschakeling plaats van akkerbouw naar veeteelt. Dit heeft geleid tot de oprichting van zuivel- en roomboterfabrieken. Na 1880 beschikte Druten over 4 zuivelfabrieken, die tevens de voornaamste agrarische industrie vormden met bierbrouwerijen en leerlooierijen. Verder beschikte de gemeente over 2 scheepswerven en hoepel- en mandenmakerijen.

Periode 1900-1940

De gemeente Druten onderging in de periode 1850-1940 een geringe bevolkingstoename (zie afbeelding 4). Het bevolkingsaantal verdubbelde zich bijna. Horssen, dat tot het meest geïsoleerde gedeelte van de gemeente Druten gerekend mag worden, groeide qua bevolkingsaantal nauwelijks (854 in 1850 en 944 in 1940).

Afbeelding 4

Bevolkingsontwikkeling gemeente Druten 1850-1940
(indexcijfers: 1850, 4.366 inwoners = 100)

De stoomtramverbinding in het Land van Maas en Waal kwam in 1902 tot stand. Het verbond Wamel met Nijmegen en doorsneed daardoor het grondgebied van de gemeente Druten. Daarmee werd het rond de eeuwwisseling gestichte ziekenhuis te Puiflijk van grotere betekenis. Tevens werd de toegankelijkheid van de gemeente Druten over de weg groter.

De aanleg van de Van Heemstraweg werd evenwel gestaakt in 1933, nadat het Javaplein in Druten was bereikt.

Industrialisatie vond op beperkte schaal plaats. Tot 1920 werd nog een aantal steen- en pannenfabrieken opgericht en na 1920 nog een leerfabriek, een fabriek voor metselmaterialen, een klompenfabriek en een meubelfabriek nadat de bouw van houten schepen voorbij was. De werkgelegenheid in de landbouw, de bouwnijverheid en de dienstensector was aanzienlijk groter dan de fabrieksmatig opgezette nijverheid. In Horssen is de industrialisatie beperkt gebleven tot de hoepel- en klompenmakerij en een zuivelfabriek.

4.3. Stedebouwkundige structuur

De stedebouwkundige structuur van de kernen in de gemeente Druten wordt in het noordelijk deel van de gemeente gekenmerkt door de bebouwing langs de wegen op de stroomruggronden en in het zuidelijk deel door meer open bebouwing langs slingerende wegen op zandige verhogingen. De ontwikkeling in de periode 1850-1940 wordt gekenmerkt door verdichting en uitbreiding van bebouwing langs bestaande wegen. Tevens werd de nieuw aangelegde Van Heemstraweg aan beide zijden verspreid bebouwd.

Deest

Over het tracé van voormalige overloopgeulen lopen 3 wegen min of meer loodrecht vanaf de Waalbandijk, te weten de Vriezeweg, de Grotestraat en de Bijmansstraat. Langs deze wegen bevond zich voornamelijk agrarische bebouwing. In de periode 1850-1940 trad verdichting op langs genoemde straten. Met de aanleg van de Van Heemstraweg omstreeks 1930 ontstond in de richting van genoemde weg langs de Grotestraat en de Bijmansstraat bebouwing.

Afferden

Afferden bestond uit een zekere concentratie van bebouwing langs de Koningstraat. De bebouwing langs de Kerkweg sloot aan op Het Hoog, dat pleinvormig bebouwd was met op het hoogste punt een kerktoren. Aan de westzijde van het plein bevindt zich de Oude Weisestraat. Bebouwingsconcentraties werden verder aangetroffen aan het kruispunt Koningstraat/Schriksestraat/De Pas. In de periode 1850-1940 ontstond verdichting van de bebouwing langs genoemde straten. Na de aanleg van de Van Heemstraweg kwam het accent te liggen op de Koningstraat en de wegen die vanaf de Koningstraat de Van Heemstraweg snijden (Schriksestraat, De Pas, Oude Weisestraat).

Druten

De basisstructuur van Druten bestaat uit 2 evenwijdig aan de dijk lopende wegen die het tracé van een voormalige overloopgeul/veedrift volgen, te weten de Veerstraat overgaand in de Hooistraat en de Kattenburg. De Hogestraat verbindt de Kattenburg met de Koningstraat. De belangrijkste verbindingswegen tussen Kattenburg en Hooistraat zijn de Ambtshuisstraat, het Stevenspad en de Brouwerstraat. In de periode 1850-1940 vond verdichting plaats langs de Kattenburg, Hogestraat en Veerstraat. In het westelijk deel van de nederzetting aan het Ambtshuisplein werd de inrichting Boldershof gebouwd. Op de overgang Hogestraat/Kattenburg, waar de trechtersvormige aansluiting met winkels, kerk en overheidsgebouwen e.d. werd bebouwd, ontstond een zekere pleinvorming.

Na de aanleg van de Van Heemstraweg vond bebouwing plaats langs de Wilhelminastraat en de Mr. Van Coothstraat en de Hogestraat (richting Puiflijk).

Puiflijk

Puiflijk bestaat uit een structuur van open bebouwing langs een slingerend wegenpatroon. De Koningsweg is van oorsprong een deel van de Koningstraat. De oude bewoningsconcentratie van Puiflijk is gevormd langs de Koningsweg, die de middelste is van 3 evenwijdig aan elkaar aangelegde straten met bewoningsconcentraties in de kern van Puiflijk. De andere 2 zijn de Slink, die overgaat in de Meerstraat, en de Van Mekerstraat, die aansluit op de Oude Koningstraat. Loodrecht op deze wegen zijn de Kerkstraat en de Houtse Straat aangelegd, die eveneens bewoningsconcentraties bevatten. Na de aanleg van de Van Heemstraweg vond bebouwing langs de Koningsweg richting Van Heemstraweg plaats.

Horssen

De oudste kern van Horssen bestaat vermoedelijk uit een stratenpatroon rond een hoogte, waarvan het tracé is terug te vinden in de Pannekoekse- en Zelkestraat. Aan de westzijde van deze hoogte bevond zich Huis Horssen, aan de oostzijde de N.H. kerk. Rijdt ligt tussen een aantal dwarswegen met bewoningsconcentraties, te weten de Bredestraat, Bikkeldam en Kerkpad.

In Horssen ontstond een vrij unieke situatie als gevolg van het bouwen van 2 kerken in deze periode langs het Kerkpad. Tezamen met de Bonifatiuskerk uit de 16e eeuw, bevinden zich in dit kleine dorp met open structuur 3 kerken op relatief korte afstand van elkaar.

Verspreide bebouwing

Verspreide bebouwing wordt aangetroffen in de uiterwaarden (steenfabrieken, veerhuis) en in Molenhoek (langs de Molenweg en Kloosterweg). Het betreft hier agrarische bebouwing. Waar de Molenweg overgaat in Rijdt, begint de kern Horssen.

4.4. Ontwikkelingen na 1940

De uitbreidingen van Druten en Puiflijk resulteerden in het aaneengroeiën van deze nederzettingen. Ook Deest onderging een aanzienlijke uitbreiding in de richting van de Van Heemstraweg, die na 1947 werd doorgetrokken naar Dreumel (1952) en Heerewaarden (1959). Afferden en Horssen lijken in hun structuur ongewijzigd. Overigens zijn de vooroorlogse structuren van de nederzettingen Druten, Puiflijk en Deest nog steeds herkenbaar.

De toegankelijkheid van de gemeente Druten werd in grotere mate vergroot door de aanleg van de A50 (Den Bosch-Arnhem) in de jaren '70 van deze eeuw en de aanleg van de Waalbruggen bij Ewijk en Boven-Leeuwen.

4.5. Karakterisering geïventariseerde bebouwing

Wonen

In de gemeente Druten wordt uit de periode 1850-1940 buiten de grenzen van het bijzondere gebied in Druten karakteristieke bebouwing aangetroffen in de vorm van enige middenstandswoningen uit de jaren '20 en '30 van deze eeuw, tevens hier en elders enige arbeiderswoningen.

Werken

De karakteristieke bebouwing van Druten in de categorie werken bestaat voornamelijk uit boerderijen van het hallehuistype, meestal met langsdeel, soms met dwarsdeel. De gevels zijn niet of nauwelijks geornamenteerd. De boerderijen bevinden zich zowel in als buiten de dorpskernen. Als afgeleide vorm van de hallehuisboerderij komt de T-boerderij met langsdeel voor. Ook hier zijn de gevels niet of nauwelijks geornamenteerd, uitgezonderd die van enkele voorhuizen met het karakter van een villa van ca. 1900. Op het erf van sommige boerderijen komen tabaksschuren voor.

Van de eertijds bloeiende steenfabricage resteren nog in Druten het kantoor en de vierdubbele arbeiderswoningen met geglazuurde baksteen, onderdeel van de voormalige fabriek Dericks en Geldens. In Afferden is de schoorsteen van de Turkswaard met woning nog behouden en in Deest staan de vlamovensteenfabriek "De Deest" met bazen- en arbeiderswoning, een muurrestant van de veldoven, de ringoven Vogelsangh met een schuur en tenslotte de schoorsteen, bazenwoning en schuur van de Deester pannenfabriek nog overeind.

Uit de periode van de tabaksteelt resteert behalve genoemde tabaksschuren nog een aantal tabakspakhuizen. Deze bevinden zich in Druten.

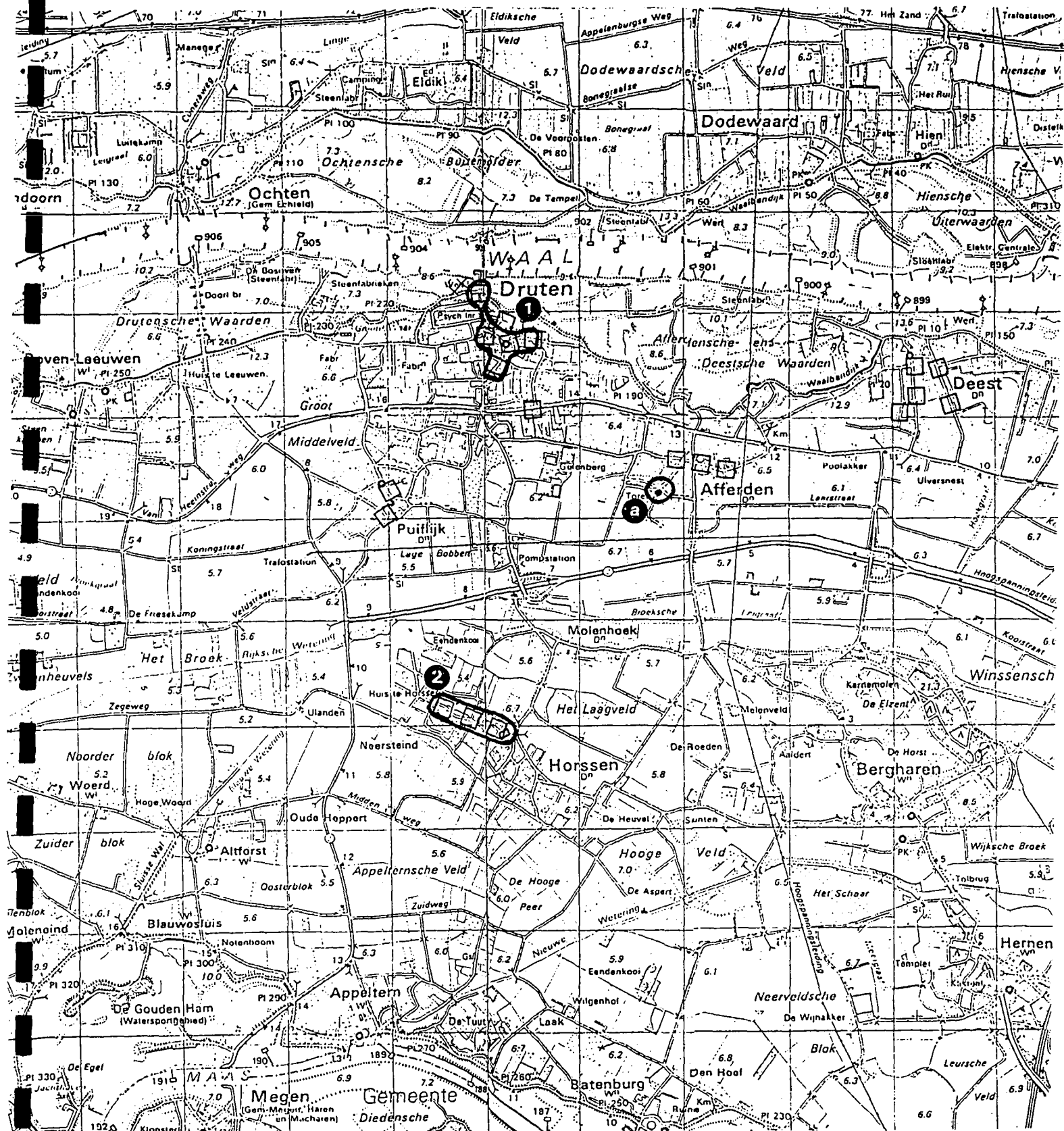
Infrastructuur

In Druten zijn de overdekte los- en laadplaats, het kantoorgebouw en de chefwoning op het emplacement van de voormalige stoomtrammaschappij Maas en Waal nog aanwezig. Elders in deze plaats bevindt zich buitendijks een klein gemaal met sluis. Het dijkmagazijn in Afferden is het oudste van zijn soort in het Land van Maas en Waal. Aan de Veerstraat te Druten bevindt zich nog een veerhuis.

Maatschappelijke voorzieningen

Als uiting van het geestelijk leven in Druten wordt een aantal kerkgebouwen aangetroffen met pastorie en begraafplaats in de dorpskernen, te weten in Afferden de neogotische driebeukige kruisbasiliek en in Deest een driebeukige basiliek met invloeden van de Bossche School uit 1952-1953. Het zusterklooster met school in Puiflijk en een school in Afferden zijn grotendeels bewaard gebleven.

Kaart 1

4.6. Typologie uitbreidingen gemeente Druten 1850-1940

Toelichting bij kaart 1

Type aanduiding	Type-omschrijving	Bijzondere gebieden
-----------------	-------------------	---------------------

Andere aanduidingen

- Lineaire ontwikkelingen

- functie: gemengd of wonen
- niet-planmatige en planmatige ontwikkelingen

1. Druten: Hogestraat, Kattenburg, Veerstraat en gedeelte Waalbandijk

2. Horssen: gebied met 3 kerken en boerderijen aan kerkpad

4.7. Bijzondere gebieden

De term bijzonder gebied wordt gehanteerd voor gebieden die zijn gebouwd of aangelegd in de periode 1850-1940. Bij de beoordeling is de criterialijst (zie blad 17) gehanteerd volgens de zgn. "MIP-handleiding". Hierbij zijn grotere samenhangende (stede-)bouwkundige structuren bekeken. Bij de bouwkundige inventarisatie zijn samenhangende bouwkundige complexen aangegeven.

Dat in de gemeente geen of weinig bijzondere gebieden voorkomen, zegt niets over de schoonheid of opbouw van de gemeente.

1. Gebied gevormd door Hooistraat, Kattenburg en een gedeelte van de Hogestraat en het gedeelte van de Veerstraat-Waalbandijk te Druten

De structuur van dit gebied is bepaald door de oorspronkelijke wegenloop met statige bebouwing en centrumfuncties.

Deze geven uitdrukking aan de betekenis van Druten als regionaal centrum. De verbreding van de Hogestraat die trechtersvormig aansluit op Kattenburg is door de specifieke vorm van betekenis voor deze centrumontwikkeling. De oorspronkelijke Veerstraat met een zekere concentratie nabij de Waalbandijk geeft het belang van de overgang van het veer over de Waal aan. Specifiek is de verkaveling aan een gedeelte van de Kattenburg.

Statige woningen zijn hier onder een hoek aan het straatverloop gebouwd.

Het gebied Hooistraat, Kattenburg en een gedeelte Hogestraat wordt grotendeels bepaald door lintbebouwing.

Hiervan maken de voorhuizen van 2 villa's met T-vormig grondplan en een notarischwoning deel uit, die opvallen door hun neoclassicistische stijl, 2 villa's gelegen aan de Kattenburg, waarvan één opgericht voor steenfabrikant Dericks, en een aantal kleine huizen, alle te dateren uit de periode 1900-1910 en voorzien van verblendsteen en geplazuurde baksteen.

Tabak werd opgeslagen in een daarvoor bestemd 19e eeuwse magazijn van baksteen bestaande uit 3 bouwlagen aan de Kattenburg. Achter een van de T-boerderijen bevindt zich een houten tabaksschuur. Het monumentale postkantoor van Rijksbouwmeester Peeters uit 1903-1905 bevindt zich naast genoemde fabrikantenwoning.

De neogotische driebeukige kruisbasiliek met pastorie, van P.J.H. Cuypers neemt een dominerende positie in het bijzondere gebied in. In de buurt van de kerk bevindt zich een zusterklooster en het R.K. Volksbondgebouw, waarvan de voorgevel Jugendstildetails vertoont. De N.H. zaalkerk en pastorie zijn opgetrokken in een neoclassicistische stijl. Deze liggen vlakbij het in 1907-1915 gebouwde monumentale Boldershof van E. Cuypers, waar de zorg voor geestelijk gehandicapten plaatsvond. Het hoofdgebouw waaraan een symmetrische plattegrond ten grondslag ligt, bestaat nu uit 2 paviljoens met in de as een kapel en wordt gecompleteerd door een klooster. De kruising van Waalbandijk en Veerstraat wordt geaccentueerd door bebouwing bestaande uit een veerhuis en enkele woonhuizen.

2. Kerkpad te Horssen

Gebied gesitueerd op hoger gelegen zandplateau van de kern. Het aan de oostzijde bochtig beginnende Kerkpad loopt uit op het bosgebied van het Huis te Horssen. In de vrij open bebouwde structuur met woonhuizen en boerderijen is het bijzondere dat aan deze vrij open weg naast de 16e eeuwse kerk 2 kerken gelegen zijn, beide met pastorie: oostelijk de R.K. Kerk van 1910, en naar het westen de N.H. Kerk. Zij tonen het belang van het geestelijk leven in deze kleine kern met zo'n 800 inwoners. De kerken met de open ruimten en de aanwezige boerderijbebouwing bepalen in sterke mate het beeld van de nederzetting.

De bebouwing aan en bij het Kerkpad wordt gedomineerd door enerzijds de driebeukige basilicale pseudokruiskerk in neogotische stijl met pastorie van C. Franssen, het N.H. zaalkerkje met pastorie en de op zichzelf gelegen R.K. en Algemene begraafplaats enerzijds en door enkele boerderijen en een voormalig schoolhuis uit 1933-1934 anderzijds. Ten westen van de dorpskom ligt het door een uitgestrekt park omgeven Huis Horssen, een in de 19e eeuw tot landhuis verbouwde boerderij of rentmeesterswoning.

Karakteristiek aandachtsgebied

Structuren van bouwkunst en stedenbouw van vóór 1850 en na 1940 die een bijzondere kwaliteit hebben worden aangeduid met de kwalificatie "karakteristieke gebieden". Het betreft gebieden waarvan de hoofdelementen dateren van voor 1850 of na 1940, die ook daarna herkenbaar zijn gebleven.

A. Het Hoog Afferden

Het duidelijk hoger gelegen plein aan de Schoolstraat en Kerkweg met daaromheen voornamelijk bebouwing uit de periode vóór 1850 is met de oude middeleeuwse toren en het kerkhof zeer karakteristiek vanwege de ruimtewerking. Tevens is dit hoger gelegen gebied een markering van de nederzetting in de ruimere omgeving.

Opvallende bebouwing na 1850 zijn een woonhuis uit ca. 1905-1910, een T-boerderij en de R.K. begraafplaats bij genoemde middeleeuwse toren.

CRITERIA VOOR DE AANDUIDING BIJZONDERE GEBIEDEN

Gebied 1 : Druten, Hogestraat, Kattenburg, Veerstraat en gedeelte
Waalbandijk

Gebied 2 : Horssen, gebied met 3 kerken en boerderijen aan Kerkpad

	1	2
I. Intrinsieke stedenbouwkundige kwaliteit, zoals:		
1. kwaliteit van het ruimtelijk concept;		
2. betekenis vanwege de verkaveling/inrichting/ voorzieningen;	+	+
3. betekenis vanwege architectonische/architec- tuurhistorische kwaliteit;	+	
4. betekenis vanwege specifieke vorm voor spe- cifieke functionele ontwikkelingen (b.v. havengebied, city-ontwikkeling, sportpark)	+	
II. Bijzondere historische betekenis, zoals:		
1. structuur, bestemming of verschijningsvorm, verbonden met en duidelijke uitdrukking ge- vend aan een specifieke politieke, culturele, geestelijke, sociale, economische of algemeen historische betekenis;		
2. betekenis voor de geschiedenis van de ruimte- lijke ordening en voor de ontwikkeling van het stedenbouwkundig denken;	+	+
3. betekenis vanwege de innovatieve waarde of pio- niersfunctie (type, motief, datering)		
III. Stedenbouwkundige betekenis in ruimere omgeving, zoals:		
1. betekenis als onderdeel van een groter geheel	+	+
2. betekenis vanwege ruimtelijke relaties met de omgeving;	+	+
3. betekenis vanwege markering van het stadsbeeld, als ruimtelijke of functionele dominant in een groter geheel of als representant van een groter geheel	+	+
IV. Gaafheid (van de in I t/m III genoemde kwaliteiten)	+	+
V. Zeldzaamheid (van de in I t/m III genoemde kwaliteiten)	+	+

GERAADPLEEGDE ARCHIEVEN/BIBLIOTHEKEN/KAARTMATERIAAL EN LITERATUUR

Archieven en bibliotheken

- * Rijks Archief in Gelderland
- * Gemeente Druten
- * Katholieke Universiteit Nijmegen, faculteitsbibliotheek Beleidswetenschappen
- * Stichting Arnhemse Openbare en Gelderse Wetenschappelijke Bibliotheek
- * Bibliotheken Provincie Gelderland

Afbeelding

- * Afbeelding 1 Gemeente Horssen omstreeks 1867
- * Afbeelding 1a Gemeente Druten omstreeks 1867
- * Afbeelding 1b Gemeente Druten omstreeks 1867
- * Afbeelding 2 Geomorfologische kaart gemeente Druten
- * Afbeelding 3 Gemeente Druten, belangrijkste wegen omstreeks 1940
- * Afbeelding 4 Bevolkingsontwikkeling gemeente Druten 1850-1940
- * Kaart 1 Typologie uitbreidingen gemeente Druten 1850-1940

Geraadpleegd kaartmateriaal

- * Topografische kaart 1/25.000, 1/50.000, diverse jaargangen
- * Rivierkaart 1/10.000, circa 1915
- * Topografische en Militaire Kaart 1/25.000, 1850-1864
- * Kaartenboek van Gelderland 1843
- * J. Kuyper, Gemeenteatlas van Gelderland, 1868, Leeuwarden 1970

